

raad voor cultuur
raad voor cultuur
raad voor cultuur

R.J. Schimmelpennincklaan 3
postbus 61243
2506 AE Den Haag
telefoon +31(0)70 310 66 86
fax +31(0)70 361 47 27
e-mail cultuur@cultuur.nl
www.cultuur.nl

De Minister van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap
p/a de Algemene Rijksarchivaris
Postbus 90520
2509 LM 's-Gravenhage

datum: 16 maart 2007
uw kenmerk: C/S&A/06/2867
uw brief van: 18 december 2006
ons kenmerk: arc-2007.03686/1

onderwerp: Ontwerpselectielijst archiefbescheiden op het beleidsterrein Agrarisch
markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening

Zeer geachte her Plasterk,

In de hierboven vermelde brief vraagt uw ambtsvoorgangster, mevrouw M.J.A. van der Hoeven, de Raad voor Cultuur advies over de ontwerpselectielijst voor archiefbescheiden op het beleidsterrein Agrarisch markt- en prijsbeleid en Voedselvoorziening over de periode (1934), 1945-2000. De Raad heeft deze ontwerplijst eerst aan procedurele en vervolgens aan inhoudelijke aspecten getoetst. Hij biedt u bij dezen zijn bevindingen aan.

Met betrekking tot een meer efficiënte en effectieve opzet en uitvoering van de advisering over ontwerpselectielijsten heeft de Raad vorig jaar een nieuwe werkwijze ontwikkeld.

In essentie komt die werkwijze er op neer, dat het advies over afzonderlijke ontwerplijsten in beginsel uitsluitend zal worden toegespitst op wezenlijke aspecten; punten van andere orde zullen voortaan ter lering en verbetering jaarlijks in een verzameladvies worden bijeengebracht. Deze toespitsing leidt echter tot een uitzondering, indien moet worden vastgesteld, dat een ontwerplijst niet aan de daaraan te stellen eisen beantwoordt.

Dit laatste is het geval met de voorliggende ontwerplijst. Na ampele overwegingen moet de Raad concluderen dat dit ontwerp niet aan de maat voldoet; dit geldt ook voor de feitelijke aanpak waarop deze tot stand is gekomen. Daarnaast meent de Raad, dat het ontwerp ook manco's ten aanzien van de formele aspecten vertoont.

Toetsing van procedurele aspecten

De Raad is van mening dat de voorbereiding van de ontwerplijst voor de meeste zorgdragers en actoren in procedurele zin voldoet aan de wettelijke vereisten. Op een aantal punten bestaat er echter onduidelijkheid over de reikwijdte van de lijst.

Blijkens het adviesverzoek dragen de volgende organen in hun hoedanigheid als zorgdrager in de zin van de Archiefwet 1995 deze lijst voor vaststelling voor: de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de minister van Justitie, de Minister van Economische Zaken, de Minister van Financiën, de Minister van Sociale zaken en Werkgelegenheid en het Productschap voor Vee, Vlees en Eieren. Deze worden dan ook als zodanig genoemd in de ontwerpselectielijst.

In het verslag van het driehoeksoverleg worden echter als deelnemer de minister van Justitie en het Productschap voor Vee, Vlees en Eieren niet genoemd. Ook ontbreekt de aanbiedingsbrief van de minister van Justitie.

Op grond hiervan concludeert de Raad dat deze actoren niet aan de procedure tot voorbereiding van het voorliggende concept hebben deelgenomen en dat op dit punt die procedure derhalve niet naar behoren is doorlopen. Mocht dit inderdaad zo zijn, dan zal de vaststelling van de lijst voor deze actoren en hun handelingen behoren te worden aangehouden totdat die procedure jegens hen alsnog zal zijn vervuld dan wel zullen zij en hun desbetreffende handelingen uit de vast te stellen lijst verwijderd moeten worden.

Voorts wijst de Raad op het gemis van een historisch maatschappelijke analyse en het ontbreken van archiefanalyses. Hierop wordt in het volgende onderdeel van dit advies nader ingegaan.

Toetsing van de inhoudelijke aspecten

De Raad acht het buiten kijf dat deze selectielijst een belangrijk beleidsgebied beslaat voor de Nederlandse en Europese samenleving over de desbetreffende periode. Gegeven de diepgrijpende ontwikkelingen voor, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog, in de periode daarna onder meer rond de persoon en persoonlijkheid van Sicco Mansholt, mag er zonder meer van worden uitgegaan dat de archiefbescheiden waarop de lijst betrekking heeft van belang zijn voor historisch onderzoek.

Een bijzondere trek van het landbouwbeleid is de uitvergroting van het nationale beleid en de doeleinden daarvan in het Europese landbouwbeleid door toedoen van Mansholt als minister en als Europees Commissie-lid. De ervaringen uit de crisis in de jaren '30, de problematische voedselvoorziening in WO II en in de restauratieperiode daarna leiden tot doeleinden die o.a. ruime voedselproductie en goede inkomens voor de producenten moesten garanderen. Ook het Europees landbouwbeleid kende daarom veel productsubsidies met overproducties en dumping op de wereldmarkt als uiteindelijk gevolg. Dit beleidsproces werd gekenmerkt door Marathonzittingen van de betrokken ministers waarin de besluitvorming over prijs- en marktbeleid tot stand kwam. Het leverde tevens een

aanzienlijke stroom aan verordeningen op. In de jaren'80 is dit stelsel als gevolg van interne en externe druk op de EEG en vervolgens op de EU verlaten voor een systeem met inkomstenstoeslagen voor de producenten. Tegelijk traden andere wijzigingen op in het landbouwbeleid, die hierna in een opmerking over het betrokken RIO nog kort aangestipt worden.

Wil het landbouwbeleid dus goed begrepen worden dan zal inzicht nodig zijn en blijven in niet alleen de formele regelgeving maar ook in de effecten van het beleid, in de uitvoering. Uit de kanttekeningen van de materiedeskundige bij het driehoeksoverleg valt op te maken dat hij daarom meer archiefbescheiden die die effecten kunnen verduidelijken zou willen bewaren. Het is niet uitgesloten dat met het opvolgen van die adviezen niet alleen het historisch belang gediend zou zijn maar ook mogelijke derden-belangen en de bedrijfsvoering. Het is evenzeer de vraag of in de terugkoppeling die nu bij omstreden handelingen heeft plaatsgevonden naar LNV die afweging ten goede is gekomen (zie hierover verder hierna).

Het is, gegeven het belang van het betrokken beleidsgebied - een belang dat zich ook in de grote hoeveelheid (885) afzonderlijke handelingen weerspiegelt - , onbegrijpelijk dat ten behoeve van de selectiewaardering van het desbetreffende archiefmateriaal geen historisch maatschappelijk analyse (HMA) tot stand is gebracht of, daar waar controversiële opinies (van deskundigen) ontstonden, geen archiefanalyses zijn uitgevoerd (onlangs werden met deze laatste methodiek onder vergelijkbare omstandigheden opmerkelijke resultaten geboekt m.b.t. het beleidsterrein "Bevolkingsadministratie en reisdocumenten", waarvan de neerslag is aangehecht aan het verslag van het desbetreffende driehoeksoverleg).

De Raad acht het uitvoeren van deze analyses des te meer geboden omdat uit het verslag van het driehoeksoverleg blijkt dat de relatie met de materiedeskundige ernstig is verstoord, zo niet verbroken is geraakt. Het gevolg hiervan is dat diens afwijkende opvattingen over de waardering: bewaren of vernietigen, doorgaans genegeerd zijn. Wel is in voorkomende gevallen advies binnen het ministerie van LNV gezocht, dat vervolgens de doorslag gaf.

De vraag moet derhalve gesteld worden of deze adviezen *vanuit* dat ministerie, die kennelijk als tegenwicht tegen de opinies van de materiedeskundige *in* het driehoeksoverleg werden ingewonnen en ingebracht, inderdaad als gelijkwaardige contra-expertise kunnen worden beschouwd, anders gezegd zijn deze adviezen *vanuit* het ministerie gegeven vanuit dezelfde doelstellingen als waarvoor de materiedeskundige *in* het driehoeksoverleg zitting heeft? Hier lijkt de slager toch wel zeer het eigen vlees te keuren. De Raad kan zich daarom niet aan de indruk onttrekken dat, gegeven doel, strekking en structuur van het voorbereidende driehoeksoverleg, de na te streven balans in dat overleg ernstig uit haar evenwicht is gebracht. Dit wordt nog versterkt door het feit, dat in het overgelegde verslag van dat overleg noch enig ander daarbij overgelegd document geen enkele objectieve afweging wordt geboden die de mening van de materiedeskundige serieus neemt.

Voorts is naar de mening van de Raad het instellen van bedoelde analyses ook nodig, omdat het aan de onderhavige ontwerplijst voorafgaande RIO analytisch zwak is.

Hoewel in het algemeen een RIO een beperkte waarde heeft voor de eigenlijke vaststelling van een BSD zou het op het aan de orde zijnde beleidsterrein van betekenis zijn geweest als het desbetreffende RIO uitgebreider was geweest dan wel alsnog zou zijn aangevuld.

Thans ontbreken belangrijke aspecten van het nationaal en Europees landbouwbeleid, die een onmiskenbaar verband hadden en hebben met het markt- en prijsbeleid en de (wens tot ruime en gevarieerde) voedselvoorziening.

Hier wordt thans volstaan met het aanstippen van enkele gevolgen: schaalvergroting, technologisering, specialisatie, uitstoot van arbeid, omslag in het verwerven van inkomen (als hiervoor aangegeven), inzet naar plattelandsontwikkeling, wijziging in productie: (bijv. champignons en witlof) en het opnemen van andere taken ("de boer als parkwachter"), pressie en afspraken uit internationale (handelspolitieke) fora. Het RIO doet voor dit rijke beleidsterrein daarom onnodig armetierig aan

Naast de reeds in algemene zin aangegeven redenen, die naar het oordeel van de Raad pleiten voor het alsnog doen instellen van een HMA, wijst hij in dat verband in het bijzonder ook nog op o.a. de handelingen: 137-139, 176(!), 193-196, 248, 543, 567-568 (Europees aspect), 735, 834-836, 306, 307, 457, 356, 358, 389 en 351. Aan deze handelingen zou in het nog in te stellen HMA expliciet aandacht moeten worden besteed. Ten aanzien van handeling 351 wijst de Raad er overigens op voorhand op, dat daarbij een waardering "B" voor de hand ligt vanwege het historisch belang van de periode zelf (1941-1957) en de betrokkenheid van het "Scheidsgerecht voor de voedselvoorziening" (zie hiervoor ook pagina 14 van het verslag van het driehoeksoverleg).

In aansluiting hierop, wil de Raad in algemene zin (op hoofdlijnen derhalve) nog enkele opmerkingen maken over een aantal concrete handelingen als zodanig. Deze opmerkingen vormen overigens maar een greep uit meerdere. Gegeven de fundamentele kritiek op de voorgelegde ontwerplijst onthoudt de Raad zich verder van gedetailleerde opmerkingen ten aanzien van afzonderlijke handelingen. Desgewenst is een gedetailleerde lijst beschikbaar.

De Raad acht het vanuit historisch oogpunt raadzaam om handelingen die voortvloeien uit de Landbouwcrisiswet van 1933 en het Voedselvoorzieningsbesluit van 1941 van een B te voorzien, omdat zij de basis vormen voor het beleid tot in de periode van de wederopbouw. In de daarop volgende periode, vanaf 1958, ontstaat een mengeling van nationaal en Europees beleid, waarin dat laatste (tot ongeveer 1970) in zijn doeleinden als uitvergroting van reeds bestaand Nederlands beleid beschouwd kan worden. Door handelingen te baseren op de zeer uitgebreide wet- en regelgeving (o.a. Europese productverordeningen) enerzijds en de uitvoeringspraktijk anderzijds, wordt een cesuur aangebracht op grond waarvan B's en V's worden toegedeeld. Toch moet de vraag worden opgeworpen of in dit geval

die methodiek er niet toe leidt dat archivalia over de uitvoeringspraktijk verloren zullen gaan - zoals ook de materiedeskundige leek te suggereren, waardoor de historische reconstructie bemoeilijkt zal worden.

Uit historisch oogpunt lijkt het ook niet handig dat de bescheiden van de belangrijke STULM en VIB - hoewel op zich qua methodiek verdedigbaar - in dit geval uit elkaar zijn getrokken naar actor en belangrijke zorgdrager (zie selectielijst handelingen 190-246). Door dit onderscheid komen bovendien handelingen tweemaal voor (216, 219 en 236), is de basis van de V-termijnen van twee handelingen (241 en 245) niet begrijpelijk, en zouden volgens het verslag van het driehoeksoverleg (pag. 8) de handelingen 248 en 250 voorzien moeten zijn van een B5, wat niet gebeurd is.

Conclusie en advies

Samenvattend stelt de Raad dat de onderhavige ontwerpselectielijst ten aanzien van de gestelde selectiedoeleinden, hoe goed op zich zelf formeel verwoord, op verschillende hoofdpunten fundamenteel te kort schiet. Er rest dus, gelet op het uit ambtelijk overleg gebleken ontbreken van mogelijke tussenoplossingen, geen andere conclusie dan deze selectielijst af te wijzen.

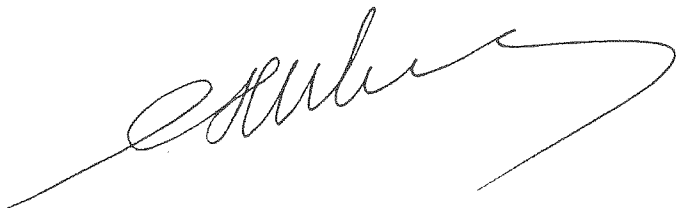
De Raad adviseert u derhalve de ontwerpselectielijst in de overgelegde vorm niet vast te stellen, maar in plaats daarvan alsnog eerst een historisch maatschappelijke analyse of in ieder geval gerichte archiefanalyses te laten uitvoeren. Ook dringt de Raad aan op herstel van de samenwerking met de materiedeskundige en het serieus betrekken van diens inzichten bij de verdere procedure.

Tenslotte zou van de gelegenheid gebruikt gemaakt moeten worden om diverse in het ontwerp opgenomen handelingen nog eens kritisch te bezien en, waar nodig, aan te passen. Ten aanzien van dit punt kan desgewenst, zoals reeds gezegd, een gedetailleerde lijst beschikbaar worden gesteld.

Hoogachtend,



Els H. Swaab
Voorzitter



Kees Weeda
Algemeen Secretaris